

Казанцев С. В., асистент кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ПРО НАЛЕЖНІСТЬ ЧАСТКИ У СКЛАДЕНОМУ КАПІТАЛІ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА ДО СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ

Проблема правового режиму частки у статутному (складеному) капіталі господарського товариства постає при вирішенні питання про можливість віднесення такої частки до спільного майна подружжя з наступним його поділом за правилами, визначеними Сімейним Кодексом України.

У судовій практиці зазначена проблема вважається вирішеною стосовно приватного підприємства. Так, за рішенням Конституційного суду України у справі № 1–8/2012 за конституційним зверненням приватного підприємства «ІКІО» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України, положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України¹ треба розуміти так, що статутний капітал та майно приватного підприємства є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Не вдаючись до критики рішення Конституційного суду України, спробуємо вирішити зазначене питання стосовно господарського товариства на прикладі командитного товариства. Нижче викладений юридичний аналіз стосується ситуації, коли вклад до складеного капіталу командитного товариства зроблено одним з подружжя: а) під час перебування у шлюбі, б) за рахунок спільного майна подружжя, в) без встановлення на час здійснення внесення вкладу режиму окремого проживання, г) шлюбним договором не врегульовані питання про долю набутих одним з подружжя корпоративних прав.

Цей аналіз буде спробою теоретично довести тезу про нерозповсюдження режиму спільної сумісної власності подружжя на таке майно, як

¹Рішення Конституційного суду України у справі № 1–8/2012 за конституційним зверненням приватного підприємства «ІКІО» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України – Офіційний вісник України, 2012, № 75 (12.10.2012), ст. 3038

часка у складеному капіталі командитного товариства при наявності найбільш ускладнених умов. Захист зазначеної тези буде здійснений з двох позицій: перша позиція ґрунтується на аналізі частки у складеному капіталі командитного товариства як об'єкта цивільних прав та принципової можливості застосування до такого об'єкта інститутів речового права, а друга позиція базується на особливому та значною мірою особистому характері правового зв'язку командитного товариства та його учасника.

У командитному товаристві учасник має право передати свою частку у складеному капіталі іншому учасникові товариства або третій особі (ч. 3 ст. 133, ч. 1 ст. 127 ЦК України). При цьому відчуження часток у складеному капіталі веде до такого результату: до особи, що придбала частку переходять всі корпоративні права (особисті немайнові та майнові) колишнього учасника та така особа стає учасником товариства. Таким чином, корпоративні відносини між засновником-учасником та товариством будуються через посередництво додаткового специфічного об'єкту – частки у складеному капіталі командитного товариства. Частка у складеному капіталі і виступає джерелом корпоративних прав, суб'єктом яких, у свою чергу є особа, що має право на цей об'єкт. Таким чином, можна дійти висновку про дуалізм прав на об'єкт та прав з нього щодо інших об'єктів – носіїв корпоративних прав – часток у складеному капіталі. Зазначена вище здатність вказаного носія корпоративних прав бути об'єктом правочинів (оборотоздатність) дозволяє безумовно віднести їх до об'єктів цивільних прав.

Дискусійним є питання про можливість застосування інститутів речового права до такого об'єкту – носія корпоративних прав, як частка у складеному капіталі товариства. Вирішення питання про титул, на якому учасникові командитного товариства належить частка у складеному капіталі товариства, уявляється досить складним. З одного боку, об'єктом речового права (та насамперед права власності) за визначенням є річ. Річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки (ст. 179 ЦК України), а частка у складеному капіталі не є річчю оскільки не має матеріального втілення, не є предметом матеріального світу. Майнове право за класичною цивілістичною доктриною не може слугувати об'єктом права речового. Можна вести мову лише про те, що особа є суб'єктом майнового (чи особистого немайнового права), чи взаємопов'язаного комплексу таких прав (корпо-

ративного права). З іншого боку, класичній доктрині протистоїть норма закону, ч. 2 ст. 190 ЦК України, яка встановила певну правову фікцію, прямо розповсюдивши на майнові права режим неспоживної речі. Відтак, такі об'єкти прав, як частки у складеному капіталі, належать учасникам командитного товариства на речовому праві – на праві власності.

Крім того, і це важливо, корпоративні права, що втілені у частці у складеному капіталі командитного товариства, не будучи речами, є, насамперед, юридичним джерелом отримання вищезазначених грошей та речей.

Відносно проблеми, що аналізується, це стосується грошей та речей, що отримані одним з подружжя внаслідок здійснення своїх корпоративних прав. Це, насамперед, дивіденди у грошовій та натуральній формі, гроші та речі, що отримані подружжям – учасником внаслідок виходу з товариства та внаслідок ліквідації товариства, гроші та речі, що отримані внаслідок передання іншій особі частки у складеному капіталі товариства тощо.

Ось такі гроші та речі, набуті внаслідок здійснення одним з подружжя корпоративних прав, можуть перебувати у режимі спільної сумісної власності подружжя.

Але, самі корпоративні права, втілені у частці у складеному капіталі командитного товариства, не можуть перебувати саме у власності особи, зокрема у спільній власності декількох осіб, та застосування до них норм Глави 8 СК України та Книги III ЦК України є неможливим.

Зазначений теоретичний висновок прямо підтверджується статтею 61 СК України «Об'єкти права спільної сумісної власності», яка зазначає, що об'єктами права спільної сумісної власності подружжя можуть бути будь-які речі, за винятком тих, які виключені з цивільного обороту. Така пряма вказівка не дозволяє скористатися ст. 10 СК України – застосування аналогії закону та аналогії права.

Щодо особистого характеру правового зв'язку командитного товариства та його учасника варто вказати таке.

Важливий припис містить Стаття 100 ЦК України, яка встановлює, що право участі у товаристві є особистим немайновим правом і не може окремо передаватися іншій особі. Аналіз ст. 127 ЦК України та ч. 4 ст. 12 ЦК України дозволяє прийти до висновку, що таке особисте немайнове право, як право участі у товаристві може передаватися учасником товариства іншій особі тільки за умов передання їй всіх інших майнових та

особистих немайнових прав учасника (корпоративних прав), тобто за умов передання об'єкта – носія корпоративних прав – частки у складеному капіталі.

Таким чином, з наведеного випливає, що:

1) всі зазначені у ст. 116 ЦК України та статуті товариства майнові та особисті немайнові права учасника (корпоративні права) втілені у частці у складеному капіталі та впливають з права на частку;

2) корпоративними правами наділена особа, яка прямо зазначена у засновницькому договорі як учасник та, відповідно, має право на частку у складеному капіталі;

3) тільки ця особа перебуває з товариством у правовому зв'язку як його учасник;

4) ніяка інша особа, не зважаючи на будь-який правовий зв'язок з учасником, який лежить за межами відносин учасника та товариства (корпоративних відносин), прав учасника товариства мати не може.

Нарешті можна зробити висновок про те, що мати право на частку у складеному капіталі командитного та при цьому не перебувати з товариством у правовому зв'язку, тобто не бути учасником товариства, неможливо.

Таким чином, зазначене доводить неможливість розповсюдження режиму спільної сумісної власності подружжя на частку у складеному капіталі командитного товариства.

Казарян К. А., аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

СПВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ» ТА «ВІДНОСИНИ ПОДРУЖЖЯ»

У суспільстві існує безліч різних відносин: політичні, юридичні, економічні, сімейні, моральні, духовні, культурні тощо. Власне саме суспільство є сукупністю відносин, продуктом взаємодії людей. При цьому всі відносини, що виникають і функціонують у суспільстві між людьми та їх об'єднаннями, є громадськими чи соціальними.